

SPRÁVY

II. slovensko-poľské gynekologické tatranské dni

15.-19. januára 1997 sa v rámci oficiálnych akcií Slovenskej gynekologicko-pôrodníckej spoločnosti SLS konal v Liptovskom Mikuláši II. ročník slovensko-poľských gynekologických tatranských dní.

Myšlienka vznikla pri spoločných stretnutiach s našim priateľom z Poľska - prof. Klimekom - ako spontánna aktivita pre lepšie spoznanie sa a výmenu odborných a klinických skúseností. Pri diskusiách o forme a náplni nerezonoval však len odborný aspekt, ale aj spoločensko-kultúrny, čo sa po absolvovaní dvoch ročníkov ukázalo ako veľmi prospešné.

Podujatie prebiehalo v príjemnom prostredí hotelov Bobcian a Pyramída v Liptovskom Mikuláši a zúčastnilo sa na ňom 120 kolegov z Poľska a Slovenska. Organizátorov prekvapil veľký záujem poľských kolegov a naopak menší záujem lekárov zo Slovenska, čo je na škodu vecí.

Miesto konania bolo zvolené zámerne tak, aby vyhovovalo nielen kapacitne, ale aj možnosťou športových aktivít a aby bolo finančne dostupné pre každého.

Účastníkov privítali doc. Štencl a prof. Klimek. Odborný program bol venovaný problematike lekárskeho vedenia pôrodu, Dopplerovej sonografii v tehotnosti a hysteroskopii. Program bol koncipovaný tak, aby každý deň bola jedna téma uvedená krátkou vyžiadanou prednáškou a po nej sa rozprúdila neformálna, ale o to užitočnejšia diskusia.

Prínos stretnutia bol najmä v tom, že dôraz sa kládol na praktické klinické skúsenosti lekárov z rôznych pracovísk v Poľsku a na Slovensku. Veľmi otvorene a kriticky sa hodnotil prínos, ale aj negatíva tej-ktorej diagnostickej alebo liečebnej metódy. Tak to bolo aj pri prvej zvolenej téme - lekárske vedenie pôrodu. Tento problém bol nastolený nie ako čis-

to medicínsko-praktická otázka, ale ako filozofický problém. Diskutovalo sa o optimalizácii termínu pôrodu, objektivizácii biofyzikálnych a biochemických kritérií a o možnostiach počítačovej prognózy termínu pôrodu. Ďalej to boli otázky prítomnosti lekára alebo pôrodnej asistentky pri pôrode, ale aj polohy rodičky počas I. a II. doby pôrodnej.

V druhej téme „Dopplerová sonografia v tehotnosti“ rezonovali otázky indikácií a frekvencie vyšetrení, ako aj prognostického benefitu a validity diagnostickej metódy. Stále sa diskutuje aj o prístrojovom vybavení pracovísk, pričom poľskí kolegovia nám úprimne závideli možnosti diagnostiky aj v rámci skríningu v tehotnosti - dokonca aj na menších zdravotníckych zariadeniach, čo je u nich zatiaľ pre nedostatočné prístrojové vybavenie nemožné.

Pri tretej téme „Hysteroskopia“ boli frekventované otázky o indikácii, dostupnosti diagnostiky alebo operačného výkonu, ekonomické otázky, ale aj problematika erudície a spôsobilosti zdravotníckeho personálu pre tieto výkony.

Myslím si, že podľa ohlasov, ktoré som dostal, splnilo naše stretnutie svoj účel, a to nielen vďaka krásnej prírode Nízkeho Tatier, dobrým snehovým podmienkam a pohostinnosti a osobnej angažovanosti majiteľov týchto hotelových zariadení. Dovoľujem si poďakovať všetkým sponzorom a kolegom, bez pomoci ktorých by sa toto podujatie nedalo realizovať.

Verím, že naše stretnutia nadobudnú charakter tradície a tešíme sa na stretnutie s Vami na III. ročníku tatranských dní v poľskej Krynici.

Juraj Dubčák
koordinátor

Gynekologicko-pôrodnícke oddelenie NsP Dolný Kubín

SPRÁVA

Endometrium v premenopauze, perimenopauze a postmenopauze

Správa z pracovno-vedeckej schôdze, ktorá sa konala 8. novembra 1996 v Bratislave

Pri príležitosti životného jubilea prim. MUDr. Róberta Paldiua, CSc., zástupcu prednostu II. gynekologicko-pôrodnickej kliniky FN a LFUK v Bratislave, usporiadali Slovenská lekárska spoločnosť, Slovenská gynekologicko-pôrodná spoločnosť a II. gynekologicko-pôrodná klinika FN

a LFUK v Bratislave celoštátnu pracovno-vedeckú schôdzu na tému „Endometrium v pre-, peri- a postmenopauze“.

V slávnostnej časti schôdze, ktorú viedol prof. MUDr. Michal Valent, DrSc., vedecký sekretár SGPS SLS, predniesol doc. MUDr. Karol Holomáň, CSc., prihovor k životnému jubileu

prim. Paldiu. V mene SGPS SLS jubilanta pozdravil prof. MUDr. M. Valent, DrSc., ktorý mu odovzdal aj Pamätnú medailu SLS. Jubilanta pozdravili aj zástupcovia ostatných bratislavských gynekologicko-pôrodných kliník a niekoľkých mimobratislavských gynekologicko-pôrodných oddelení.

V odbornej časti schôdze odznelo 16 prednášok a prezentovaných bolo 8 posterov. Významné boli najmä hlavné referáty renomovaných domácich a zahraničných autorov. Úvod do problematiky, ako aj dôvody výberu uvedenej témy konferencie, predniesol doc. Holomán. Prof. Danihel (Ústav patologickej anatómie LFUK, Bratislava) a prof. Breitenecker (Patologický inštitút, Viedeň) predniesli prácu o histologickej diagnostike a klasifikácii funkčných, ale najmä malígnych zmien endometria. Prof. Kobilková a prof. Lojda (Praha) predniesli referát o cytologickej diagnostike zmien endometria. Základné informácie o diagnostickej a liečebnej hysteroskopii, spolu s typickými hysteroskopickými nálezmi a operačnými postupmi prezentoval prof. Tinga (Groningen). O ultrazvukovej diagnostike endometria referovali a početné ultrazvukové nálezy prezentovali doc. Sohn a dr. Schieser (Heidelberg). Doc. Gitsch (Viedeň) referoval o terapeutických postupoch pri jednotlivých typoch prekanceróz endometria. Doc. Šuška (Bratislava) uviedol druhú časť schô-

dze prednáškou venovanou hlavným zásadám hormonálnej liečby a pre-, peri- a postmenopauze a jej vplyvom na endometrium. Prof. Göretzlehner (Torgau) svoj referát zameral na význam gestagénov v rámci hormonálnej substitučnej liečby. Doc. Murín (Bratislava) rozviedol problematiku hormonálnej substitučnej liečby z hľadiska kardiovaskulárnej protekcie ženy a dr. Killinger (Bratislava) z hľadiska prevencie a liečby osteoporózy. Okrem týchto hlavných referátov (každý v rozsahu 20-30 minút) odzneli aj kratšie prednášky (7-10 min) a boli vystavené postery (SR, ČR, Švédsko).

Na schôdze sa zúčastnilo takmer 200 gynekológov zo Slovenska a Čiech, ktorí využili prítomnosť významných odborníkov, o čom svedčí bohatá a zaujímavá diskusia po každej prednáške.

Schôdza bola spojená aj s výstavkou viacerých farmaceutických firiem. Hlavným sponzorom schôdze bola firma Jenapharm, vďaka ktorej budú všetky hlavné prednášky a vybrané kratšie referáty v plnom znení uverejnené v publikácii „Endometrium v pre-, peri- a postmenopauze“. Publikácia bude v I. polroku 1997 distribuovaná všetkým členom Slovenskej gynekologicko-pôrodnickej spoločnosti SLS.

Pavel Šuška

SPRÁVA

Celoštátna vedecko-pracovná schôdza „Plánované rodičovstvo - reprodukčné zdravie“

IV. celoštátna vedecko-pracovná schôdza „Plánované rodičovstvo - reprodukčné zdravie“, ktorú usporiadala Slovenská spoločnosť pre plánované rodičovstvo a výchovu k rodičovstvu v spolupráci so Slovenskou gynekologicko-pôrodnou spoločnosťou SLS a Akadémiou vzdelávania SR, sa konala 18.4.1997 v Bratislave. Toto odborné podujatie iste vošlo do povedomia širokej odbornej spoločnosti, pretože tu odznelo 15 prednášok na vysokej odbornej úrovni. Podujatie patrilo k najväčším u nás aj počtom účastníkov - 130. Pretože tematika reprodukčného zdravia je multidisciplinárna, aj prednášajúci zastupovali nielen medicínske odbory, ale aj oblasť psychológie a vzdelávania, čo obohatilo podujatie.

Úvodnú prednášku venoval prof. MUDr. J. Štefanovič, DrSc., problematike antifosfolipidových protilátok a ich vzťahu k reprodukcii. Z hľadiska kontracepcie odznel zaujímavý názor na zvýšené riziko tromboembolickej choroby u žien, ktoré majú antifosfolipidové protilátky, čo by sa mohlo využiť pri výbere vhodných kandidátok na hormonálnu kontracepciu. Podobne by sa dal tento poznatok využiť aj pri plánovaní tehotnosti v rizikových skupinách žien.

Doc. MUDr. M. Ondrejčák, CSc., upozornil na problematiku reprodukčných strát v II. trimestri gravidity z gene-

tického hľadiska. Zameral sa najmä na interdisciplinárnu spoluprácu medzi gynekológmi a genetikmi, ktorá často nie je na požadovanej úrovni. Najmä v diskusii poukázal na model zaužívaný na Dérovej nemocnici v Bratislave, ktorý sa blíži ideálnej predstave. Vyzdvihol dnešné medicínske, ale aj ľudské krédo, že „... plánovanie rodiny má byť predovšetkým plánovaním zdravého dieťaťa“.

Zaujímavá bola aj prednáška dr. I. Lukšíka a spol. o subjektívnej hodnote panenstva. Autori spracovali dotazníkovú akciu medzi 30 študentkami Filozofickej fakulty UK v Bratislave. Skupinu analyzovali podľa ich postojov k panenstvu a k začiatku sexuálneho života.

Ďalšie 3 prednášky analyzovali populačné trendy na Slovensku. Autori príspevkov MUDr. Cupaník, CSc., MUDr. Posluch a MUDr. Belan so spolupracovníkmi poukázali na klesajúci trend umelých prerušení tehotnosti. Veľmi cenná je informácia, že na I. ženskej klinike v Košiciach platia ženy za miniinterruptčný výkon 2000 Sk a za UPT medzi 8.-12. týždňom gravidity 3000 Sk. Tento aktívny prístup je príkladom o to cennejším, že dodnes nie je cenový výmer, ktorý by zvyhodňoval miniinterruptciu, napriek písomnej intervencii Spoločnosti pre plánované rodičovstvo u ministra financií.

MUDr. Kliment, CSc., a MUDr. Cupaník, CSc., poukázali na rozdielne etické prístupy k reprodukčnému zdraviu. Občianske postoje sa opierajú o vedecké poznatky, ako i filozofiu OSN, WHO a ďalších inštitúcií, ktorých cieľom je zvýšiť kvalitu reprodukčného zdravia, okrem iného aj cestou zdravotnej a sexuálnej výchovy. Oproti nim stoja konfrontačné fundamentalistické náboženské názory, ktoré sú proti komplexnej sexuálnej výchove, proti uplatneniu základných ľudských práv v oblasti plánovania rodiny a proti modernej antikoncepcii.

MUDr. Zátopek - predstaviteľ „Centier psychologicko-poradenských služieb“ - zhodnotil v prednáške vyše 30-ročnú činnosť tejto inštitúcie, ktorá bola v nedávnej minulosti oveľa flexibilnejšia v poradenskej činnosti ako mnohé zdravotnícke zariadenia. Nedostatkami financií prichádzajú aj tieto centrá o externých spolupracovníkov, čo znižuje kvalitu ich práce. Aj v tejto prednáške rezonovala myšlienka tesnejšej interdisciplinárnej spolupráce odborníkov v oblasti reprodukčného zdravia.

Dr. E. Kolláriková z „Centra plánovaného rodičovstva“ predstavila vo svojej prednáške zdravotnícke zariadenie, ktoré sa už viac rokov venuje najmä práci s mládežou. Od roku 1995 aktívne spolupracuje so Slovenskou spoločnosťou pre plánované rodičovstvo. Na konkrétnych číslach poukázala na klesajúci počet interrupcií u mladých dievčat, ktoré navštevujú toto zariadenie. Zdôraznila neustále narastajúci záujem o modernú antikoncepciu. Roku 1996 sa rozšírila ponuka kontraceptív o diafragmu.

Doc. MUDr. J. Hinšt, CSc., sa zamerával na plánované rodičovstvo u drogovu závislých osôb a u HIV-pozitívnych žien. Táto prednáška patrila obsahovo i formálne medzi najlepšie. Aktuálne reagovala na stále sa zvyšujúce nebezpečenstvo drogovej závislosti u mladých žien. Aj keď tejto problematike bolo venovaných už niekoľko pracovných schôdzí, predsa by táto prednáška mala byť súčasťou plánu akcií SGPS SLS.

Skutočným oživením pracovnej schôdze bolo vystúpenie nášho dlhoročného priateľa prim. MUDr. J. Šráčka, čestného predsedu Českej spoločnosti pre plánované rodičovstvo. Ako je to pre neho typické, aj teraz si vybral nezvyčajnú tému o sexuálnom správaní opice *Pan paniscus Bonobo*, ktoré v mnohom pripomína človeka.

MUDr. Bolfík a spol. poukázali na možnosti pôsobenia v oblasti výchovy k rodičovstvu v rožňavskom regióne, ktorý má vlastné špecifiká.

MUDr. Kozár (Nitra) upozornil na potrebu primárnej diagnostiky endokrinopatií u mladých žien, ktoré treba liečiť kauzálne a až potom možno nasadiť v liečbe hormonálne kontraceptíva.

MUDr. Turkota podal prehľad urgentnej kontracepcie. V diskusii zarezovala otázka financovania tohto druhu kontracepcie žiadateľkami. Doc. MUDr. J. Vrabec, CSc., dr. Kováčová a doc. MUDr. V. Matheronová, CSc., poukázali na možnosti, ktoré poskytuje moderná andrológia v programe asistovanej fertilizácie.

Účastníci konferencie dostali preklad manuálu FIGO „Plánované rodičovstvo“, ktorý vydala Slovenská spoločnosť pre plánované rodičovstvo. Ide o učebnicu, ktorá bola financovaná z programu Phare a má slúžiť najmä odborníkom, ktorí pracujú v oblasti reprodukčného zdravia.

Na záver účastníci schválili nasledovné memorandum:

Demografický vývoj je problém, ktorým sa zaoberá celý kultúrny svet a ktorý rezonuje aj na Slovensku. Riešenie tohto problému nesmie byť dôvodom na porušovanie základných ľudských práv v oblasti plánovania rodičovstva. Plánované rodičovstvo neovplyvňuje demografický vývoj, ale prispieva k ochrane reprodukčného zdravia, najmä žien, pretože vedie k redukcii počtu interrupcií, čoho dôkazom je redukcia počtu umelých prerušení tehotnosti o 52 % od roku 1988.

Význam, aký sa pripisuje v kultúrnom svete reprodukčnému zdraviu, chceme podporiť aj citáciami dvoch významných osobností nášho desaťročia: „Sme presvedčení, že interrupcia má byť legálna, bezpečná a zriedkavá“ (B. Clinton) a „Kriminalizácia umelého prerušenia tehotnosti a nedostatok antikoncepcie robí z interrupcií zdravotnícky hazard, pričom neznižuje ich počet“ (prof. G. Benagiano, WHO).

Záverom možno konštatovať, že IV. ročník celoštátnej vedecko-pracovnej schôdze bol mimoriadne úspešný. Chceme poďakovať koordinátorovi schôdze prof. MUDr. M. Valentovi, DrSc., všetkým organizátorom a sponzorom.

Vladimír Cupaník

Slovenská spoločnosť pre plánované rodičovstvo

SPRÁVA

Aktuálne problémy toxoplazmózy prezentované na VII. európskom parazitologickom multikolokviu

Pavol Dubinský

Parazitologický ústav SAV v Košiciach

Adresa: Doc. MUDr. P. Dubinský, DrSc., Parazitologický ústav SAV, 040 00 Košice, Slovensko

Siedme európske multikolokvium sa konalo v Parme (Taliansko) 2.-6. septembra 1996. V priestoroch staroslávnjej univerzity ho organizovala Talianska parazitologická spoločnosť z poverenia Európskej parazitologickej spoločnosti.

Problematike toxoplazmózy boli venované 2 sympóziá. Prvé z nich v sekcii parazitárnych ochorení malo názov „Prevencia prenatálnej a postnatálnej toxoplazmózy: smery a budúce stratégie“. Druhé bolo satelitné sympóziu multikolokvia pod názvom „Toxoplazmóza“ a sponzorovala ho firma Bayer AG. Na tomto vedeckom podujatí sa problematike toxoplazmózy venovalo 9 pozvaných prednášok, 13 referátov a 11 posterových príspevkov.

Závažnosť toxoplazmózy - ochorenia vyvolaného prvokom *Toxoplasma gondii*, ktorý je rozšírený po celom svete, je všeobecne známa. Hostiteľom parazita sú mačky, ktoré vylučujú oocysty fekáliami do prostredia, kde sa môžu nakaziť medzihostiteľia. Medzihostiteľmi, okrem človeka, sú hľodavce, hospodárske a voľne žijúce zvieratá. V ich svaloch a mozgu sú potom životaschopné pseudocysty, ktorými sa môže nakaziť človek, ak konzumuje tepelne nedostatočne upravené mäso alebo iné produkty zo zvierat. Najrizikovejšie je tepelne neupravené mäso oviec, kráv a ošípaných z malochovu. *Toxoplasma gondii* sa našla aj v mlieku oviec a kôz. V kravskom mlieku a slepačích vajciach sa nezistila. Klinická forma ochorenia len zriedkavo postihne infikovaných imunokompetentných ľudí. Primárna infekcia sa prejaví v týchto prípadoch najčastejšie len miernym zväčšením lymfatických uzlín. Toxoplazmóza prepukne ako klinicky manifestné ochorenie najmä vtedy, ak je imunitný systém poškodený (primárne alebo sekundárne). Najzávažnejší je kongenitálny prenos ochorenia, ktorý nastáva u latentne infikovanej imunodeficientnej matky alebo pri primárnej infekcii matky. Parazit prechádza placentou a vyvoláva kongenitálne ochorenie s ťažkým poškodením plodu pri infikovaní v prvom trimestri gravidity. Pri takejto infekcii matky v druhej polovici tehotnosti sa ochorenie prejaví u detí v rôznom veku po narodení.

Už z tohto stručného prehľadu vyplývajú rôznorodé cesty nakazenia, veľmi zložitý životný cyklus prvoka *T. gondii* a závažnosť ochorenia, ktoré vyvoláva. Problematika toxoplazmózy prezentovaná na multikolokvii sa stretla s mimoriadnym ohlasom.

Pomerne veľký priestor bol venovaný rizikovým faktorom nákazy *T. gondii*. Mačky sú v Európe významne infikované - v prvom roku až 70 %. Aj keď vylučujú oocysty len krátko, najmä po prvej infekcii, každá mačka vylúči až 600 miliónov oocýst.

Epidemiologická situácia z hľadiska výskytu toxoplazmózy u ľudí je v Európe veľmi rozdielna. Séroprevencia proti toxoplazmóze bola najvyššia u tehotných žien vo Francúzsku (50-72 %), stredná v Holandsku, Taliansku a Belgicku (33-55 %) a nízka v Anglicku a Fínsku (15-38 %). Nízka séroprevencia je aj v USA. S vekom sa séropozitivita zvyšuje. Z dlhodobého pohľadu sa aj v Európe séroprevencia znižuje. Za posledných 20 rokov klesla napr. v Taliansku o 20 %. Hlavné príčiny poklesu sú: konzumácia mrazeného mäsa, vyšší hygienický štandard populácie, kŕmenie mačiek komerčne pripravovanou potravou. Mačky chované

v byte sú toxoplazmózou infikované zriedkavo. Najčastejšie sú infikované túlavé mačky a mačky prichádzajúce do kontaktu s vonkajším prostredím, kde sa môžu nakaziť ulovenými hľodavcami. Voľne sa pohybujúce mačky kontaminujú výkalmi pieskoviská, okolie domov na sídliskách, dvory a záhradky rodinných domov.

Jednou z príčin, prečo sa toxoplazmóza opäť dostáva do popredia pozornosti odborníkov, je skutočnosť, že sa s ňou stále častejšie stretávame ako s oportúnnou parazitózou u imunodeficientných pacientov. Výskyt AIDS spôsobil významný nárast počtu toxoplazmových encefalitíd. Pri sekundárnom poškodení imunity u infikovaných osôb nastáva reaktivácia latentných bradyzoitov a následne vzniká meningitída alebo meningoencefalitída. Pri primárnej infekcii imunodeficientného pacienta môže nastať nekontrolovateľné množenie tachyzoitov s následnou encefalitídou, myokarditídou alebo zápalom pľúc. Toxoplazmóza sa musí vylúčiť aj u darcov orgánov určených pre transplantáciu.

Toxoplazmóze sa však venuje najväčšia pozornosť pre riziko kongenitálnej nákazy. Zatiaľ čo deti matiek s dostatočnou hladinou IgG protilátok sú chránené, poškodené sú deti matiek bez ochranných protilátok (ak sa matka primárne infikuje počas tehotnosti). Ochorenie sa potom rozvinie skôr, ako je dieťa chránené protilátkami matky. Problém kongenitálnej toxoplazmózy môžeme demonštrovať na príklade Nemecka, kde sa ročne narodí asi 800 tisíc detí. Sérokonverzia bola zistená pri 5600 pôrodoch a u 2800 detí bola diagnostikovaná prenatálna infekcia. Z nich bolo 280 viac alebo menej poškodených a u 1540 detí došlo k neskorším prejavom poškodenia.

Prof. Aspöck prezentoval spôsob prevencie toxoplazmózy v Rakúsku. Prevencia je zameraná na séronegatívne ženy, u ktorých sa zisťuje možná primárna infekcia počas tehotnosti. Ideálne je zistenie sérologického statusu tehotnej ženy na základe jedinej vzorky séra získaného čo najskôr na začiatku tehotnosti. U IgG-negatívnych žien je alternatívou zistenie IgM, IgA, prípadne IgE-protilátok, alebo použitie testu avidity IgG-protilátok. Pri zistení séropozitivity sa vyšetrovanie opakuje o 10 dní alebo neskôr a podľa výsledku sa rozhoduje o ďalšom postupe.

Vo viacerých prednáškach sa pozornosť sústredila na priamu diagnostiku toxoplazmózy PCR-metódou v krvi, v amniotickej tekutine, prípadne v iných telesných tekutinách. Táto metóda sa porovnávala s dôkazom *T. gondii* kultiváciou a biologickým pokusom. Výhodou PCR-metódy je pomerne rýchla diagnostika. Najnovšie metódy umožňujú určiť diagnózu už za 3 hodiny. Musíme si však uvedomiť, že PCR-metóda neumožňuje zistiť životaschopnosť a infekčnosť parazita, ale iba prítomnosť DNK a jeho fragmentov. Podľa viacerých autorov bola táto metóda štandardizovaná pre rutinné použitie. Talianski autori zistili v 30 prípadoch sérokonverzie až 58 % pozitivitu pomocou metódy PCR a 22 % pozitivitu na základe kultivácie a biologickým pokusom.

Napriek priaznivému pôsobeniu faktorov spôsobujúcich pokles séropozitivity populácie na toxoplazmózu musíme to-
muto ochoreniu venovať zvýšenú pozornosť aj vo vybraných
skupinách obyvateľov Slovenska. Ide najmä o tehotné ženy,
primárne alebo sekundárne imunodeficientných pacientov
a darcov orgánov určených pre transplantáciu. Zvýšené rizi-
ko kongenitálnej toxoplazmózy môže byť spôsobené zvyšova-
ním počtu mačiek v mestách a na vidieku, zvyšovaním
počtu malochovov hospodárskych zvierat (ošípané, ovce, ho-
vädzí dobytok), prácou žien v záhrade a podobne. Tieto zvý-
šené riziká si vyžadujú vyšetrenie všetkých tehotných žien
s identifikáciou primárnych infekcií v priebehu tehotnosti
a vhodnú osvetu.

Literatúra

**Abstracts book of VII European Multikoloquim of Para-
sitology.** September 2-3, 1996, Parma, Italy (Parasitologia,
38, 1997, č. 1-2, s. 479).

Johnson J.D., Holliman R.E.: Toxoplasmosis. S. 33–59. In:
Gillespie S.H., Hawkey P.M. (Eds.): A practical approach.
New York, Oxford University Press, 1995.

WHO model prescribing information. Drugs used in para-
sitic diseases. Geneva, WHO 1995.

Do redakcie došlo 26.3.1997.

SPRÁVY

VI. deň primára MUDr. Jána Straku

27. marca 1997 sa v Žiari nad Hronom konal celosloven-
ský odborný seminár "VI. deň primára MUDr. Jána Straku".
Organizátormi akcie boli Spolok lekárov v Žiari nad Hro-
nom, SGPS, Gynekologicko-pôrodné oddelenie NsP a Riadi-
teľstvo NsP v Žiari nad Hronom. Odborný seminár bol pri-
pomenutím a uctením pamiatky primára MUDr. Jána Straku,
zakladateľa Gynekologicko-pôrodného oddelenia NsP
v Žiari nad Hronom, ktorý tragicky zahynul pred 20 rokmi.

Hlavnou témou seminára bola "Starostlivosť o ženu, mat-
ku a dieťa". K spracovaniu tejto témy a jej odbornému vý-
kladu prispeli lekári zo zdravotníckych zariadení celého Slo-
venska, ktorí na podujatí prezentovali svoje názory a skúse-
nosti a navzájom si vymenili svoje poznatky.

Lekári žiarskej nemocnice využili konanie seminára na
videoprezentáciu výsledkov zavedenia novej operačnej me-

todiky - laparoskopicky asistovanej hysterektómie. Jej zave-
denie znamená novú úroveň kvality poskytovanej zdravotníc-
kej starostlivosti.

Organizátorom podujatia sa už po 6.-krát podarilo zorga-
nizovať mimoriadne úspešné interdisciplinárne odborné pod-
ujatie s celoslovenskou účasťou odborníkov (gynekológov,
detských lekárov, psychológov a ďalších). K organizačnému
zabezpečeniu seminára prispeli viacerí sponzori, z ktorých
uvedieme napr. Ing. Jána Straku, syna primára MUDr. J. Stra-
ku, Závod SNP, a.s. v Žiari nad Hronom a primátor mesta
Žiar nad Hronom.

MUDr. Pavol Učník, CSc.
riaditeľ NsP
Žiar nad Hronom

Moravianska Venuša

Oldřich Šípek

Zasvietilo slniečko nad považskou dolinou a hradba ľadovcov sa začala rozpúšťať. Škandinávsky ľadovec pokrývajúci severnú polovicu Európy ustupoval. Vody si našli svoje korytá, potôčky hľadali rieky, rieky jazerá a moria. Z južnej strany Slovenska zahrozil rovnako mohutný alpský ľadovec. Ten sa priblížil až k Devínskej skale.

S ústupom ľadovcov sa do našej krajiny privalili stáda arktických zvierat, mamutov, srstnatých nosorožcov, sobov, z drobnej zvere to boli polárne líšky a zajace, mačkovité šelmy a hyeny. V tej dobe súčasne s arktickou faunou prišiel na Slovensko aj prvý človek. Bolo to v štvrtohorách, koncom ľadového obdobia, ktoré sa vyznačovalo striedaním tepla a zimy. Po zlých časoch mrazu a zimy prišli časy dobré, plné plodnosti a hojnosti. Prví ľudia, ktorí boli predchodcami moderného človeka a ktorých švédsky vedec Karol Linné r. 1725 pomenoval *Homines neanderthalenses*, žili pred 130 000 rokmi. V dobe mladého paleontu sa z nich vyvinul druh *Homo sapiens*, dnešný moderný človek.

V priaznivej dobe, pred 40 000 - 8000 rokmi bola na zemi tzv. studená step. Vtedajší ľudia žili v zdanlivom pokoji, keď sa už nesťahovali za potravou, za zvieratami. Zhotovovali si chyže z dlhých kostí a prístrešky z kože, skrývali sa pod prevismi skál alebo v jaskyniach. Ľudský génus, večne nepokojný a nespokojný ich nútil k tomu, aby vyjadrovali svoje želania, zážitky, radosti alebo strach z neznámych úkazov. Ľudia začali vyrábať fетиše, rôzne figúrky z hlíny, začali maľovať zvieratá na steny jaskýň - na naše prekvapenie nie staticky, ale v pohybe. Pazúrikom škrabali ryhy a vytvárali rôzne obrazce do kostí. Už staršiu dobu paleolitickú môžeme označiť za počiatok abstraktného myslenia. Svedčí o tom aj nález na stavci zo slona, ktorý sa našiel pod Stránskou skalou pri Brne.

Kraj v okolí Moravian nad Váhom priťahoval už lovcov mamutov. Termálna voda (v neďalekých Piešťanoch), ktorá bola 70 °C teplá a nikdy nezamrzala, slúžila ako napájadlo pre zver, čo mohli lovci využívať pri love. Podľa množstva nájdených paleontologických kamenných nástrojov sa usudzuje, že aj v týchto miestach bola „diluviálna dedina“. Moravany boli najbohatším náleziskom listových oštepových a šípových hrotov v Európe.

Obr. 1. Moravianska Venuša.

Moravianska Venuša podstúpila svoju vlastnú „životnú anabázu“. Dlhú dobu bola stratená a znovu objavená. Boli vyslovované pochybnosti o jej pôvode, o jej pravosti. Tieto falošné dohady sa zakladali na tom, že má na sebe dvojfarebné tóny, bola nápadne vyleštená a pôsobila dojmom „novosti“. Pravdepodobne ju niekto neznámy upravoval.

Najväčšia zásluha za objavenie Moravianskej Venuše sa pripisuje Lotharovi F. Zotzovi, univ. prof. z Erlangenu. V liste z 15.10.1958 Jurajovi Bártovi píše, že počas II. svetovej vojny získal Venušu z fosilnej mamutoviny, ktorá sa našla v Moravanech nad Váhom pri hlbokkej orbe v rokoch 1937-1938. Prof. Zotz, aby si overil pravosť plastiky, poslal ju na odborné posúdenie abbé Henri Breuilovi do Paríža. Tento jej pravosť potvrdil a označil ju „Venus de Moravany nad Váhom“. Prof. Zotz o Venuši referoval vo svojej knihe roku 1951 „Altsteinkunde Mitteleuropas“. Roku 1967 ju prevážal do Čes-

koslovenska, no náhle zomrel, a tak ju previezla jeho najbližšia spolupracovníčka Gizela Freudová. Priviezla ju z Paríža a slávnostne ju odovzdala riaditeľovi Archeologického ústavu SAV v Nitre. Dodnes je ozdobou Klenotnice múzea v Nitre. Podľa mineralizácie sošky možno odhadnúť vysoký stupeň fosilizácie. Táto Venuša sa považuje za najefektnejší objav slovenského paleolitu. Originál Moravianskej Venuše je starý 23 000 rokov (± 600 rokov). Výška Venuše je 73 mm.

Moravianska Venuša je rovnaká ako jej sestra - Věstonická Venuša, ktorú objavil Karel Absolon v r. 1925. Archeológovia si však myslia, že sa viac podobá tzv. ukrajinským Venušiam (nálezy na Done). Odlišuje sa asi len tým, že vonkajšie rodidlá, vulva, je uprostred rozčesnutá.

Veľkú zásluhu na archeologických nálezoch má správca piešťanského múzea Václav Vlček, ktorý kopal v koryte Váhu okolo roku 1931. Zhromaždil mnohé vzácne nálezy, z ktorých sa však viaceré nezachovali (čiastočne si ich rozobrali kúpeľní hostia).

Pri tejto príležitosti by sme mohli spomenúť aj prof. Štefana Janšáka (1886–1972), ktorý sa zaslúžil o objavy pamiatok v iných lokalitách (na Barci, v Košickej kotline, na Zemplínskych vrchoch). Z kníh, ktoré napísal, uvádzam len „Základy

archeologického výskumu v teréne“ a „Lovci hlinených perál“. Stal sa lektorom a čestným doktorom Univerzity Komenského (1947). Prof. Janšák bol významný slovenský polyhistor.

Moravianska Venuša nevyniká krásou, je obézna, má panvu rozšírenú vrstvami tuku, ktorý sa šíri ďalej na boky a podbrušok. Má vyznačené nadmerné prsia, veľké, zvisnuté, symbolizujúce jej materstvo. Je skôr prejavom úcty k žene - matke. Je to v skutočnosti glorifikácia materstva a udržovania ľudského pokolenia na zemi*.

Literatúra

1. **Beneš J.:** Člověk. Mladá fronta 1994.
2. **Dvořák P.:** Odkryté dějiny. Mladá fronta 1984, 109.
3. **Burian J.:** Cesty starověkých civilizací. Ed. Kotva, Praha 1972, 18.
4. **Podborský V.:** Dějiny pravěké Moravy. Muzejní a vlastivědní společnost, Brno, sv. 3, 1993, 70.

Do redakcie došlo 20.1.1997.

*POZNÁMKA: Vďaka doc. MUDr. Jánovi Štenclovi, CSc., sa Moravianska Venuša stala logom Slovenskej gynekologicko-pôrodnickej spoločnosti SLS.

KRONIKA PRAKTICKEJ GYNEKOLÓGIE

RNDr. Milan Klobušický, CSc., šesťdesiatročný

Život dozrieva v náhlivosti a veda sa ubera bez toho, aby si odpočinula. Bežcov vedy a súbežníkov v lekárske vedách je vždy nedostatok. Biologicko-lekárske vedy preto vŕhajú do vlastnej vedy a vlastných potrieb talentovaných a nadšených špecialistov širšieho biologického záberu. Jedným z nich je aj samostatný vedecký pracovník Parazitologického ústavu Lekárskej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, RNDr. Milan Klobušický, CSc., ktorý sa vo svojej vedeckovýskumnej činnosti venoval štúdiu ochorení prenášaných prevažne pri pohlavnom styku. Úzko spolupracoval najmä s gynekologicko-pôrodnickými pracoviskami v diagnostike, klinike, liečbe a prevencii sledovaných ochorení. Významného životného jubilea sa dožíva v zdraví, plný pracovného elánu a plánov do budúcnosti.

RNDr. Milan Klobušický, CSc., sa narodil 23.4.1937 v Bratislave. Pochádza z robotníckej rodiny, súrodencov nemá. Maturoval r. 1955 v Kremnici, kam sa rodina presťahovala. Jeho túžba študovať na lekárskej fakulte sa vďaka neprajníkom vtedajšej doby nenaplnila. Promoval na Prírodovedeckej fakulte UK, kde študoval mikrobiológiu, roku 1961.

Po promócii nastúpil na umiestenku KNV v Západoslovenských mliekárňach n.p. Pracoval ako vedúci podnikového laboratória a samostatný technolog. Navyše viedol podnikový inštitút pre pracujúcich. V období od r. 1966 do r. 1976 pôsobil vo Výskumnom mykologickom laboratóriu pri Ka-

tedre dermatovenerológie LFUK pod vedením prof. MUDr. Ladislava Chmela, DrSc. Organizačne a odborne viedol Oddelenie kvasiniek a kvasinkovitých mikroorganizmov. Bol kurátorom zbierky kvasinkovitých mikroorganizmov Národného referenčného laboratória. Bol riešiteľom viacerých štátnych a rezortných výskumných úloh. Za riešenie úlohy „Štúdium ekológie, epidemiológie a patogenézy dermatomykóz“ a „Štúdium pôdných dermatofilných húb“ obdržal so spolupracovníkmi Cenu Vedeckej rady MZd SSR (1973). Opakovane získal Cenu odbornej spoločnosti SLS za najlepšiu odbornú publikáciu roka (1974, 1988, 1992). Spolupracoval na spracovaní správy o epidemiologickej situácii dermatomykóz v poľnohospodárstve v okrese Bratislava-vidiek (1972-1974). Zúčastnil sa na vyšetrovaní, diagnostike a prevencii dermatomykóz u zamestnancov Bane Cígeľ a Závodu SNP v Žiari nad Hronom. Doškoloval odborníkov z radov lekárov a stredného personálu v rámci IVZ.

V júli 1976 nastúpil ako vedecký pracovník Parazitologického ústavu LFUK. Bol riešiteľom a spoluriešiteľom úloh ŠPZV, ŠPVTR a rezortného výskumu MZd SSR. Úlohy boli ukončené, oponované a po zásluže odmenené. V ostatných rokoch sa zúčastňuje na riešení grantových výskumných úloh.

Výsledky svojej vedeckovýskumnej činnosti pravidelne odovzdáva zdravotníckej praxi v mnohých prednáškach a publikáciách doma i v zahraničí. V časopisoch a zborníkoch uverejnil takmer 150 vedecko-odborných prác, z toho viac ako 20 v zahraničí. Je spoluautorom knižnej publikácie „Urogenitálna trichomoniáza“ v Déerovej zbierke Vydavateľstva Osveta š.p. v Martine (1988). Na vedeckých fórach doma a v zahraničí odprednášal takmer 190 prác, z toho 40 v zahraničí. Jeho publikácie sú všeobecne akceptované a citované našimi i zahraničnými autormi.

Viedol viacerých diplomantov PrF UK, bol pomocným školiteľom vedeckých aspirantov. Opakovane úspešne viedol krúžky študentov v rámci ŠVOČ, ktorí prezentovali opakovane svoje práce na fakultných, celoštátnych i medzinárodných študentských vedeckých konferenciách.

Je zapojený do pedagogickej práce, vedie praktické cvičenia z lekárskej parazitológie. Aktívne pracoval v spoločenských organizáciách, v odborovom hnutí, bol členom Výboru VTS LFUK.

Jubilant je svedomitý, disciplinovaný a dôsledný pracovník, ktorý záujmy spoločnosti kladie nad všetky ostatné i osob-

né záujmy. Má kladné povahové vlastnosti, pri plnení úloh je iniciatívny. V kolektíve spolupracovníkov je vážený, uznávaný pre svoje ľudské kvality, odborné vedomosti a seriózny postoj k riešeným problémom na ústave. Svoje organizačné a odborné schopnosti a vedomosti uplatnil pri budovaní združeného pracoviska - Parazitologického ústavu LFUK a Dérovej NsP - Oddelenia klinickej parazitológie DNŠP v Bratislave. Toto oddelenie, ktoré skoro 20 rokov plnilo náročné úlohy diagnostického, klinického, epidemiologického, liečebného a preventívneho charakteru a plne sa osvedčilo v liečebno-preventívnej starostlivosti o chorých. Dňom 1. júla 1994 toto oddelenie na základe rozhodnutia riaditeľstva DNŠP ukončilo svoju činnosť a bez adekvátnej náhrady zaniklo.

RNDr. Milan Klobušický, CSc., sa zaslúžil o koordináciu dvoch sympózií s medzinárodnou účasťou a viacerých vedeckých konferencií Parazitologickej a Mykologickej spoločnosti. Je dlhoročným aktívnym členom výboru Slovenskej mykopatologickej spoločnosti SLS.

Jubilant v gymnaziálnych rokoch bol výborným hráčom na husle a aktívne vystupoval s kapelou pri rôznych slávnostných a školských akciách. Má mnohé kultúrne, umelecké a technické záujmy, ktorým sa vo voľných chvíľach venuje.

Manželka jubilanta RNDr. Margaréta Klobušická, CSc., je osvedčená a uznávaná vedecká pracovníčka Ústavu experimentálnej onkológie SAV. Ich syn úspešne vyštudoval na Strojníckej fakulte STU. V súčasnosti je ich spoločnou ra-

dostou a hlavnou náplňou voľného času vnúčik Ivanko, ktorý je už prváčik a na radosť rodičov i starých rodičov sa dobre drží a činí.

Tvoj osobný vklad do vedy, milý jubilant, ocenia roky, ktorých Ti želim nadostač. Popritom Tvoja zanietenosť pre hľadanie súvislostí a nadšenia pre všetko, čo si s láskou robil, nadchýňali mňa a všetkých, ktorí s Tebou mali možnosť pracovať. Radosť z úspechov Ti bude iste jednou z opôr v ďalšom - s mojím úprimným želaním - veriac dobrom a spokojnom živote.

Vážený a milý jubilant, vážený spolupracovník a vzácný priateľ, prijmi moje poďakovanie za dlhoročnú úspešnú spoluprácu na poli rozvoja klinickej parazitológie a mykológie na Slovensku i v rámci bývalého Česko-Slovenska. Som rád, že som Ťa spoznal a získal za spolupracovníka. Vďačím Ti za mnohé, čo som sa od Teba naučil a získal. Veľmi si vážim Tvoje pozitívne ľudské vlastnosti a nesmiernu pracovitosť. Do budúcnosti Ti prajem dobré zdravie a splnenie všetkých plánov a predsavzatí. Verím, že budeš mať možnosť venovať všetky svoje sily do plnenia úloh Parazitologického ústavu LFUK, v ktorom zastávaš funkciu zástupcu riaditeľa a všetkými silami sa snažíš o nepretržité skvalitňovanie určených úloh a výchovu mladších pracovníkov. Nech sa Ti darí!

Ad multos annos!

Michal Valent a spolupracovníci

K životnému jubileu MUDr. Ladislava Košeckého

Dňa 11. marca 1997 sa v plnom fyzickom zdraví a psychickej pohode dožil významného životného jubilea - 65. narodenín - MUDr. Ladislav Košecký, ktorý sa počas viac ako 30-ročnej aktívnej odbornej a spoločenskej činnosti stal neodmysliteľnou súčasťou I. gynekologicko-pôrodníckej kliniky LFUK a FN v Bratislave.

MUDr. L. Košecký sa narodil 11.3.1932 v Leviciach. Svoje detské a študentské ro-

ky strávil v Žiline, kde študoval na klasickom gymnáziu, ktoré ukončil maturitou roku 1950. Ešte v tom istom roku odchádza študovať do Prahy na Lekársku fakultu Karlovej univerzity, kde bol roku 1956 promován na doktora medicíny. Z Prahy odchá-

dza pracovať na opačný koniec vtedajšej republiky - na Východné Slovensko. Spočiatku pôsobil v Snine, potom v Humennom, neskôr na gynekologicko-pôrodníckej klinike v Košiciach. Tu, na Východnom Slovensku získaval svoje prvé teoretické a praktické skúsenosti v našom odbore a roku 1959 úspešne absolvoval prvú kvalifikačnú atestáciu z gynekológie a pôrodníctva. 1. augusta 1963 sa presťahoval do Bratislavy. Tu sa usídlil definitívne. Nastúpil na I. gynekologicko-pôrodnícku kliniku LFUK a FN na Zochovej ulici, ktorej zostal verný viac ako 33 rokov. Roku 1964 absolvoval pod prísny odborným vedením vtedajšieho prednostu profesora Svetozára Štefánika druhú kvalifikačnú atestáciu z odboru. Už ako erudovaný gynekológ s množstvom odborným skúseností pracoval postupne pod vedením viacerých prednostov, významných osobností slovenskej gynekológie a pôrodníctva. Najdlhšie spolupracoval s prof. Pontuchom, o niečo kratšie s doc. Blaškovou a prof. Saskom. Pre solídne odborné znalosti a bohaté praktické skúsenosti sa doménou MUDr. Košeckého stalo poskytovanie špecializovaných konziliárnych a odborných medziklinických služieb. Mimoriadnu zručnosť, odborné

znalosti a praktické skúsenosti, ktoré získal počas dlhoročnej praxe, môžu obdivovať mladší kolegovia aj dnes - najmä v pohotovostných službách, pri vedení patologických pôrodov alebo pri riešení zložitých pôrodných alebo gynekologických prípadov.

Popri svojej lekárskej práci na I. gynekologicko-pôrodníckej klinike sa MUDr. L. Košecký aktívne zapájal aj do vedeckovýskumnej práce. S prof. Bárdošom publikovali viaceré práce o možnostiach včasnej diagnostiky gravidity, lekárskom vedení pôrodu, o možnostiach použitia spazmolytík pri pôrode a iné. K jeho obľúbenej problematike, ktorej sa venoval viac rokov najmä pod vedením prof. Pontucha, bolo použitie oxytocínu pri vedení pôrodu panvovým koncom. V posledných rokoch sa intenzívnejšie zaoberal štúdiom patogenézy, diagnostiky a možností terapie vaginálnej mykózy.

Neodmysliteľnou súčasťou každodennej práce MUDr. Košeckého bola aj výchovno-vzdelávacia činnosť. Dnes už len ťažko možno spočítať všetkých študentov medicíny, ktorým počas štáží na klinike „nalieval“ svojím - veľmi účinným a obľúbeným spôsobom - vedomosti z gynekológie a pôrodníctva. Rovnako aj pri postgraduálnom vzdelávaní viedol množstvo lekárov - dnes už skúsených a erudovaných gynekológov a pôrodníkov - na ceste za poznáním.

Ak by sme chceli podrobnejšie hovoriť o charakteristických povahových vlastnostiach, osobných záujmoch a koníčkoch MUDr. Košeckého, museli by sme zapísať oveľa viac stránok, ako nám dovoľuje rozsah tejto laudácie. Všetci poznáme „nášho Lacku“ ako vitálneho, veľmi priateľského a neobyčajne vtipného a bystrého človeka. Kombinácia inteligentného humoru a svojského šarmu sú neoddeliteľnou súčasťou jeho osobnosti.

Pre tieto vlastnosti je MUDr. Košecký veľmi obľúbeným a príjemným spoločníkom. V žiadnom prípade sa nemôže sťažovať na nedostatok priateľov. Vďaka svojej sčítanosti, veľmi širokým a rôznorodým osobným záujmom a koníčkom, ktorým sa stále venuje, získal široký spoločenský, kultúrny a vedecký rozhľad.

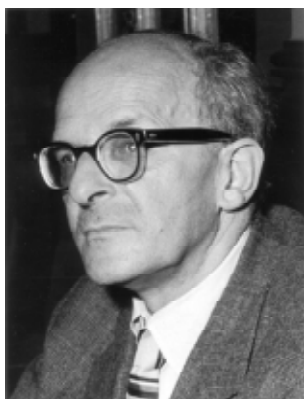
K najväčším záľubám, ktoré využíva na relaxáciu a načerpanie duševných síl, patrí umenie. Jeho vycibrený vkus dáva prednosť klasickej hudbe a výtvarnému umeniu. Nepohrdne však ani dobrou literatúrou. O jeho neobyčajne hlbokom vzťahu k hudbe svedčí aj to, že v mladších rokoch hrával na rôzne hudobné nástroje - na basu, gitaru i flautu. Priami účastníci jeho verejných vystúpení tvrdia, že hrával veľmi dobre.

Neobvyklou záľubou MUDr. Košeckého je štúdium orientalistiky, hlavne japonológie. Mnohí dodnes obdivujeme rôzne japonské „háky-báky“, ktorými dokáže Lacko písať. Žiaľ, nikto z nás mu nedokáže pri písaní týchto textov pomôcť, ani opraviť gramatické chyby... Štúdium japončiny berie tak vážne, že navštevuje semináre japončiny na Filozofickej fakulte UK. Okrem japončiny aktívne ovláda aj nemčinu a španielčinu.

Milý Lacko, dovoľ mi, aby som Ti pri príležitosti vzácného jubilea v mene celého kolektívu I. gynekologicko-pôrodníckej kliniky LFUK a FN, ako aj vo svojom mene, zaželel do ďalších rokov života pevné zdravie, jasnú myseľ, ešte veľa osobných a pracovných úspechov. Tvoj humor, osobný šarm, životný optimizmus a vysoká odbornosť nech naďalej ostávajú neodmysliteľnou súčasťou kolektívu našej kliniky.

Ad multos annos!
Tibor Bertold a kolektív

K nedožitým deväťdesiatinám profesora RNDr. Ottu Jírovca, DrSc.

V tomto roku si pripomíname 90 rokov od narodenia a 25 rokov od smrti prof. RNDr. Ottu Jírovca, DrSc., zakladateľa československej parazitológie a medzinárodne uznávaného vedca.

Profesor Jírovec sa narodil 31. januára 1907 v Prahe, študoval na Prírodovedeckej fakulte UK a roku 1929 dosiahol doktorát prírodných vied. Dva roky bol nehonoreným asistentom na I. zoolo-

gickom ústave PrF UK, potom rok učil na gymnáziu v Břevlavi. Roku 1933 sa vrátil na uvoľnené miesto na zoolo-

gickom ústave. Habilitačnú prácu o mikrosporídiách obhájil roku 1938 a stal sa docentom. Roku 1948 bol menovaný za profesora, roku 1952 člena-korešpondenta a roku 1955 akademika ČSAV. Roku 1953 dostal spoločne s doc. Vaněkom Štátnu cenu za odhalenie pôvodcu intersticiálnej pneumónie - *Pneumocystis carinii* - u dojčiat.

V predvojnových rokoch sa venoval najmä hydrobiológii, ale čoskoro sa preorientoval na parazitológiu a absolvoval viaceré študijné pobyty na zahraničných pracoviskách - na Ústave tropickej medicíny v Hamburgu, v Pasteurovom ústave v Paríži, navštívil parazitologické a zoologické pracoviská v Londýne, Berlíne, Kieli, Frankfurtu a Viedni. Počas druhej svetovej vojny pracoval v Štátnom zdravotnom ústave v Prahe, kde sa venoval diagnostike leptospiróz. Veľa času venoval príprave dvoch učebníc parazitológie - „Parazitologie pro lékaře“ (vyšla v dvoch českých a jednom nemeck-

kom vydání) a „Parasitologie pro zvěrolékaře“. Prvé vydania týchto kníh vyšli už krátko po vojne. Ďalej vydal dodnes vyhľadávanú publikáciu „Zoologická technika“, ktorá vyšla v troch vydaniach a „Protozoológiu“. V spolupráci s Fialom a Boučkom vydal krásnu knihu „Život pod drobnohľadom“, ktorá vyšla aj v angličtine, nemčine, taliančine a španielčine. Jeho publikačná činnosť je veľmi bohatá, uverejnil spolu 278 vedeckých a 250 populárnych prác a článkov a 11 kníh.

Významnou črtou profesora Jírovca bola spolupráca s klinickou praxou pri riešení viacerých významných parazitárnych chorôb. Jeho cit pre komplexné riešenie problémov sa prejavil pri štúdiu trichomoniázy, ktorú s prof. Petrom, prof. Šebkom a prof. Málkom rozpracoval na svetovej úrovni. Aj jeho zásluhou mikróbný pošvový obraz (MPO) sa ešte aj dnes využíva v praktickej gynekológii. Obdivuhodná bola jeho spolupráca s gynekológmi, pediatriami, ale aj oftalmológmi pri riešení toxoplazmózy, ako aktuálnej parazitárnej nákazy. Máme v stálej pamäti jeho aktivitu pri sledovaní premorenosti na túto nákazu. Vždy mal v svojej objemnej aktovke antigén pre kožný toxoplazmínový test (pripravený v jeho laboratóriu), ktorý sa vtedy veľmi často používal ako diagnostická reakcia. Pri svojich prednáškových pobytoch doma alebo v zahraničí testoval rôzne rizikové skupiny osôb. Má určite najpočetnejší súbor osôb rôznych vekových a rizikových skupín vyšetrených touto neskorou alergickou reakciou na toxoplazmózu.

Ako jeho jeden z prvých slovenských žiakov som mal možnosť prežiť s pánom profesorom mnohé chvíle nielen doma, ale aj v zahraničí. Nezabudnuteľné zážitky z nášho spoločného pobytu v Brazílii, Senegale, USA a Iráne, či na

európskych kongresoch, kde ma predstavil mnohým významným osobnostiam ako svojho žiaka, vďaka ktorým som mal otvorenú cestu na rôzne zahraničné pracoviská.

Vedecké úspechy profesora Jírovca hodnotili aj zahraničné univerzity a vedecké spoločnosti. Humboldtova univerzita v Berlíne mu udelila roku 1960 doktorát medicíny h.c. a Prírodovedecká fakulta Univerzity Clermont-Ferrant doktorát biologických vied h.c. (1963). Bol čestným členom viacerých zahraničných parazitologických spoločností.

Medzi záľuby profesora Jírovca okrem bádania patrilo fotografovanie a tisícky farebných diapozitívov z početných zahraničných pobytov sú dôkazom ochoty podeliť sa s mnohými zážitkami. Pri návšteve domu Jírovcov som sa vždy tešil na obrázky, ktoré rád premietal. K tejto svojej vášni priviedol aj mňa. Daroval mi farebný film a podnecoval ma pre túto dokumentačnú, ale aj výtvarne náročnú aktivitu. Po smrti pána profesora mi pani Jírovcová venovala sadu diapozitívov svetových predstaviteľov parazitológie, či iných významných osobností medicíny.

Veľké skúsenosti, široká orientovanosť a lexikálne vedomosti profesora Jírovca boli nevyčerpatelným zdrojom pre všestranné rady. Dvere do skromnej pracovne profesora Jírovca a pokladnica jeho cenných vedomostí boli otvorené pre každého. Nepoznal čas ani námahu a rozdával sa plným priehŕstím. Jeho skromnosť a neveriteľná pracovitosť ho zdobili ako vzácnu vedeckú osobnosť, ktorú charakterizovali aj jeho vysoké etické zásady. Som rád, že môžem aj na stránkach tohto časopisu pripomenúť profesora Jírovca ako výnimočného človeka, vedca a učiteľa, do ktorého školy sa vždy hlásim a ďakujem mu za všetko, čo pre slovenskú parazitológiu a medicínu urobil.

Gustáv Čatár

K problematike ženskej genitálnej tuberkulózy

Svätozár Štefánik

Úvodná prednáška prof. MUDr. S. Štefánika do panelovej diskusie „Tuberkulóza ženských genitálií“, ktorú organizovala I. ženská klinika v Bratislave roku 1954
Spracoval prim. MUDr. Peter Slezák

Tuberkulóze ženských genitálií venujú gynekológovia v posledných desiatich rokoch zvýšenú pozornosť. Má to viac príčin: 1. Ukázalo sa, že tuberkulóza ženských genitálií nie je až taká zriedkavá, ako sa myslelo, ba možno povedať, že je to choroba relatívne častá. 2. Choroba súvisí s neplodnosťou, najmä primárnou. 3. Tuberkulóza ženských genitálií súvisí aj s mnohými gynekologickými chorobami, s poruchami hor-

monálnymi i funkčnými. Spomína sa aj endometrióza a rakovina ako možné následky tuberkulózy. 4. Najnovšie sa zdôrazňuje epidemiologický význam ochorenia. 5. Diagnostické a terapeutické ťažkosti nás nútia k úvahám a hľadaniu nových ciest. 6. Do úvahy treba brať aj následky hospodárskeho charakteru - dlhodobú práceneschopnosť, dlhotrvajúcu a nákladnú liečbu, eventuálne invaliditu.

Sumárne možno povedať, že tuberkulóza ženských genitálií sa musí pre svoju povahu, spôsob diagnostiky a liečby liečiť a kontrolovať z hľadiska viacerých medicínskych disciplín. Konečne aj okolnosť, že tuberkulóza ženských genitálií sa diagnostikuje iba v jednej tretine prípadov, nás pri-

vádza k tomu, aby sme tejto otázke venovali neustálu pozornosť.

Spomením niekoľko bodov z patogenézy: ženskú genitálnu tbc pokladáme za sekundárnu infekciu - v 80-90 % býva z pľúcneho ložiska, môže sa šíriť aj cez GIT, u pacientok s tbc kostí a kĺbov sa našla v 30 %.

Pri chorobe sú postihnuté tuby. Dôležitý je najnovšie zistený fakt, že tuba ostáva dlho otvorená, že je tu pre endometrium stále nebezpečie descendentnej infekcie, ktoré je najväčšie v období menštruačnej deskvamácie. Skutočne, endometrium je spoluzasiahnuté v 80-90 %. Mykobaktérie nemajú tubotropnú vlastnosť, ich zachytenie v tube súvisí s usporiadaním terminálneho kapilárneho riečiska v tubárnej ampule. Propagácia na genitálie nastáva súčasne, alebo

skoro po vzniku lézie v pľúcach, nemanifestuje sa a roky ostáva latentná. Prvé symptómy možno očakávať najčastejšie do 3-5 rokov, ale sú prípady 10-20-ročnej i dlhšej latencie.

V detstve je tuberkulóza ženských genitálií zriedkavá. Na druhej strane pri primárnej alebo postprimárnej bacilémii v adolescencii alebo včasnej adolescencii, je zvláštna vulnérabilita ženského genitálneho traktu pre inváziu tbc bacilov. To je podmienené porušením pokoja v malej panve pubertou začínajúcou hormonálnou aktivitou vaječníkov, pochodmi menštruačného cyklu, začatím pohlavného života, pochodmi gestačnými, potratmi, pôrodmi. Končím konštatovaním, že podľa odhadu asi 2 % žien prekoná tuberkulózu genitálií.

Do redakcie došlo 20.4.1997.

60 rokov Churovej knihy „Slovensko bez dorastu?“

Dielo prof. Churu „Slovensko bez dorastu?“ spomíname preto, lebo ide o prvú písomnú zmienku o sociálnej pediatrii u nás. Prvý diel vyšiel roku 1936, druhý diel, ktorý sa skladá z dvoch častí, bol vydaný postupne roku 1938 až 1939. Celé dielo má 1268 strán a s literatúrou (1150 citácií) a vecným zoznamom končí na 1370 strane.

Riadny profesor Alojz J. Chura - vtedy 37-ročný - napísal túto knihu po obsahovej stránke ako sociálno-pediatrickú štúdiu. Kniha vyšla medzi publikáciami a nákladom Roľníckej osvetu, ktorú redigoval dr. Jozef Lettrich, predsedom bol dr. Milan Hodža a predsedom sociologického II. odboru bol dr. Anton Štefánek. Všetky tri osobnosti sú dostatočne známe slovenskej histórii.

V čase písania knihy (1936) bola na Slovensku vysoká dojčenská úmrtnosť (142,7 promile) a pritom už dosiahla svoje minimum od začiatku 20. storočia. Aj úmrtnosť detí predškolského veku bola vysoká. Chura vypočítal, že okolo 2500 detí by ročne prežilo, ak by bola úmrtnosť rovnaká ako v Čechách a pýta sa, kto je za to zodpovedný a prečo mešká náprava.

Prvý diel knihy pozostáva z 20 kapitol a začína sa motom z básne od J.V. Sládka: Selské písně a české znělky: *A byť i šiky unavené v boji ležely jak trupy v omráčení, stráž osamělá tady ještě stojí, slyš teď, jak volá z plné volné hrudi - když jeden věří, ještě konec není a viz, jak šeré zástupy se budí.* Chura iste myslel v tom čase, že on sa nedá a povzbudí národ k zvýšenej pozornosti o vlastnú populáciu.

Kapitoly sledujú myšlienku „Slovensko bez dorastu“ a to konkrétne pôrodnosť, prirodzený prírastok obyvateľstva, mortalita, sobášnosť, vývoj fertility vydatých žien, priemerný vek prvoroďčiek, manželská plodnosť, porovnávanie manželskej plodnosti, hmotné prostredie hlavného populačného zdroja, vývoj obyvateľstva od roku 1919, zloženie obyvateľstva

podľa národnosti, pohlavia, veku, rodinného stavu, vývoj detí školského veku, denatalita (myslí sa na početnosť brancov a ich somatickú kvalitu), vývoj úmrtnosti na vidieku, v meste, podľa náboženstva, úmrtnosť podľa veku, úmrtnosť dojčiat a novorodencov do 14 dní veku, príčiny úmrtnosti, úmrtnosť na tuberkulózu a hnačky.

Chura pozbieral štatistiky a tabuľky zo Štátneho štatistického úradu a hovorí, že uvádzanie údajov v tabuľkách bez slovného vysvetlenia nemá veľký význam. Vystihol presne podstatu problému, ktorý je aktuálny často aj dnes pri predkladaní štatistických údajov. Z opisu tabuliek zostavil status, chorobopis a diagnózu našej pospolitosti. Nechcel iba kritizovať, ale chcel vyzvať všetkých zúčastnených na záchranu slovenskej rodiny a slovenského dieťaťa. Vo svojej prvej knihe Chura analyzuje populačnú bilanciu, ktorá sa hrozivo znížila (dostatočný prírastok videl len u roľníckych detí). Všetky ukazovatele od roku 1910 pravidelne klesali vo všetkých častiach vtedajšieho Československa.

Vývoj a zloženie obyvateľstva, brannosť a jej pravdepodobný stav odhaduje až do roku 1958 a dnešná situácia mu dáva plne za pravdu. V závere prvého dielu cituje motto z J.M. Gilletta: „... unca prevencie je lepšia ako funt liečenia...“ a končí slovami „slová odzneli, nech nasledujú skutky“.

Roku 1935 bolo 21 tisíc sobášov a iba 886 rozvodov a rozlúk! Narodilo sa 82 068 detí, ale aj tak to bol pokles oproti roku 1901, keď sa narodilo 109 313 detí. Pri 23,54 promilovej pôrodnosti bol prírastok obyvateľov 32 394. Prevažná časť detí sa narodila na vidieku (2/3), ale na vidieku bola aj dvojnásobná úmrtnosť oproti mestu (35 512 oproti 18 681). Vtedy bol počet obyvateľov v Čechách 7,1 milióna, na Morave a Sliezku 3,6 milióna, na Slovensku 3,3 milióna, na Podkarpatskej Rusi 0,7 milióna (vek dožitia sa odhadoval u mužov

na 48,9 a u žien na 53,7 roka). Na Slovensku bolo 30 626 Cigánov, v Čechách iba 30, Maďarov bolo na Slovensku 571 988 a v Čechách 7623, Nemcov bolo na Slovensku 147 501 a v Čechách 2,2 milióna. Na Slovensku bolo 65 385 Židov, v Čechách 12 735. Mortinatalita bola v tom čase 2,19 % a stále mierne stúpala (v mestách 3,12 %, na vidieku 2,09 %). Na 1000 žien fertlitého veku pripadlo r. 1934 141 novorodencov. Maximálna časť detí sa narodila ženám vo veku od 19 do 22 rokov.

Chura si neodpustil kritiku novín, že nesprávne posudzujú pôrodnosť ako najvyššiu v najslabších a asociálnych rodinách. Argumentuje štúdiou Weyra, že po analýze 300 rodín (českých i slovenských), z ktorých pochádzali významní ľudia, že detnosť v nich bola 5,8. Zaujímavá je na vtedajšiu dobu možnosť posudzovania 15 sociálnych tried, hoci jemu sa to zdá nedostatočné.

Pokles záujmu o deti vidí v prograse industrializácie a zvyšujúcom sa záujme žien o vyššie vzdelanie a zamestnanie, pretože zárobok muža nestačil na užitvenie rodiny. V socialistickom (sovietskom) vzore vidí chybu, že všetko sa dáva zdarma, že klesá úcta k rodine, že sa uvoľňujú aj právne normy. Pokles pôrodnosti teda pripisuje vtiahnutiu žien do zamestnania a výroby, prehláseniam, že práca je tovar, že matka už „nesmie“ byť otrokyňou materstva, že sa netrestá potrat (spoločnosť sa k tomu stavia indolentne až proti vyššej detnosti, propaguje antikoncepciu). Zaujímavý je prípad propagácie Primeros a Olla gúm v drogériách, ktorý autor uvádza na strane 156 (konkrétne na rohu Dunajskej ulice je 14 plagátov rôznej veľkosti, ktoré vidí aj mládež!). Hovorí, že „keď pohlavnej žiadosti možno vyhovieť aj mimo manželstva“, čo umožňuje použitie spomenutej „gumy“, potom musí klesať morálka a hodnota rodiny.

Odháňanie plodu a antikoncepcia sú dostatočne veľkou témou s úvahami o nevhodnosti ich propagácie a navádzania na poškodzovanie zdravia ženy, jej maternice a endokrinného systému. Potraty sa robia na rôznej úrovni - neodborne, ale aj odborne. Lekári sú skôr proti, ale techniku majú dobrú. Veľa potratov ostáva anonymných, ale dostávajú sa aj do nemocníc, najmä pri septických komplikáciách. Ide asi o každý 20. potrat robený súkromne a podľa odhadu Fraštackého je ich len v Bratislave asi 800 za rok na jednej klinike. Pretože sa potraty nehlásia, je ich celkový počet na Slovensku asi 32 000 za rok a teda asi 39/100 pôrodov. Ale aj z iných krajín sa hlási pomerne veľa potratov - Nemecko 61 potratov na 100 pôrodov, v ČSR je to spolu asi 195 000 potratov ročne. Ide často o nemanželské plody, teda prevažujú sociálne dôvody. Chura to odsudzuje a vyčíta spoločnosti, že to dovoľuje a že takto ničí mravy, keď dovoľuje, aby sa vraždou riešili sociálne problémy. Alebo je potrat liekom na biedu? Lekári sa stali obsluhovateľmi niečích „malheurov“? Chura neodmieta obmedzovanie otehotnení, ale iba tak, aby nebolo treba robiť potraty a používať antikoncepciu. Autor sa zamýšľa nad Rusmi, ktorí v socialistickej spoločnosti povolili potraty a nazý-

va ich morom pre spoločnosť (robí sa ročne asi 1 200 000 potratov). Chura cituje ruských autorov, ktorí nevidia negatívne následky pre ženu (Kallinkoff), ale aj viacerých, ktorí sú proti (Ostrčil, Lee, Klein, Sserdjukov). Chura nesúhlasí ani s propagáciou onanie - aby sa neplodili deti a nazýva tento jav neoonanizmom ako kontracepčným prostriedkom. O antikoncepcii hovorí, že mu referovali z dvoch firiem, ktoré predali 35 000 liekov a 1 900 000 kondómov (v skutočnosti určite viac). Chura píše, že oddeliť sex od plodenia je neprirodzené a pritom zvažuje o modernizme miest, ktoré stratili idylickosť prirodzeného, čo provokuje k novým metódam a k zneužívaniu sexu.

Autor prepočítava, že v roku 1924 sa na 4,69 žien narodilo 1 dieťa za rok a v roku 1934 dokonca na 7,09 žien 1 dieťa. Jednodetnosť je v 23 % rodín. Slovenské ženy majú jedno dieťa v 13,8 %, ale nemecké v 15,8 %, české ženy na Slovensku v 19,6 %, židovky 14,3 % a cigánky v 9,6 %. Bezdetné rodiny tvoria na Slovensku 11,7 % a neplodnosť sa odhaduje asi na 9 %. Chura poukazuje na moderný život, ktorý navádza na ideál ženy bez detí a píše, že nové možnosti „dávajú ženám možnosti hrešiť bez toho, aby počali“.

Prvú časť II. dielu napísal prof. Chura, druhú časť prof. Kizling, ktorý píše o starostlivosti o dieťa a mládež v právnych úpravách. Chura píše o detnosti podľa sociálnych tried, bytových pomerov, o hygiene a výžive, o biologických znakoch, prospechu v škole, o problematike jedináčikov, o plodnosti v rodinách žiakov pomocných škôl.

Na koniec knihy zaradil kapitolu o genetike, ktorá je na ten čas veľmi moderná. Dotýka sa teórie antikoncepcie Ogiho-Klausa, uvádza Darwinovu teóriu a pomerne podrobne k nej diskutuje. V kapitole o eugenike (28 strán) cituje Galtona (Darwinov bratranec), že eugenika je akousi hygienou spoločnosti obrovských rozmerov. Nezabúda však povedať, že cieľ neposväcuje prostriedky, aj keď eugenika má odhaliť príčiny chýb a zlepšiť možnosti prosperity zdravých jedincov a zabrániť množeniu dysgenetických potomkov. Už vtedy sa tieto otázky zásadne riešili v Nemecku, kde navrhovali sterilizáciu poškodených osôb (najmä mentálne poškodených).

Chura sa zamýšľa aj nad tým, či má štát právo poškodzovať práva bezúhonných osôb a uzatvára, že štát takéto práva nemá a preto nesmie siahnuť na telesnú a duševnú integritu občanov. Z tejto kapitoly vidieť, že sa vtedajšia generácia odborníkov zamýšľala nad eugenikou. Knihu končí autor citátom Babora: „... mravne bezúhonný život manželov prospeje zušľachteniu rasy viac, ako ukvapená sterilizácia!“. Chura k tomu ešte dodáva: „... nie prírodu, ale falošnú vedu a falošnú kvázikultúru treba korigovať“, a preto prosí „aby nás Pán Boh pri zdravom rozume zachovať ráčil“.

Pri šesťdesiatom výročí tejto významnej knihy treba vyzdvihnúť jej aktuálnosť práve pre sociálno-pediatrické zameranie a teda veľmi moderné chápanie situácie v populácii aj napriek tomu, že Slovensko má dnes svoj dorast, ale jeho kvalita sa trvale znižuje. No napriek tomu naša detská popu-

lácia ešte aj dnes tvorí viac ako 24 % obyvateľov a prevyšuje starú časť populácie a možno stále hovoriť o progresívnej populácii. Treba sa však aj dnes pozastaviť nad tým, že sa viac detí rodí práve v sociálne slabších vrstvách a je len malý záujem na zvyšovaní populácie v sociálne zabezpečených rodinách. A v tom má Chura stále pravdu a treba sa nad tým

zamyslieť nielen v rezorte zdravotníctva, ale aj v celej našej populácii a najmä na vedúcich postoch všetkých politických strán a hnutí a riadiacich orgánov, až na úrovni vlády.

Jozef Černay

Do redakcie došlo 25.3.1997.

SPRÁVA

2. celoštátna konferencia Sekcie pre cervikálnu patológiu a kolposkopiu pri SGPS na tému „Kolposkopia“

24. apríla 1997 poriadała Sekcia pre cervikálnu patológiu a kolposkopiu celoštátnu konferenciu v priestoroch veľkej posluchárne NOÚ v Bratislave na veľmi aktuálnu tému „Kolposkopia“. V úvítacom prejave predseda sekcie doc. Štefanovič vyzdvihol význam kolposkopie v dennej praxi gynekológov, jej dôležitosť pri vyhľadávaní patologických stavov na cervixe a nezastupiteľnosť pri priebežnom sledovaní efektu liečby. Privítal rakúskeho hosta prof. Helmutha Pickela (Gynekologicko-pôrodná klinika univerzity v Grazi) a vedeckého sekretára SGPS prof. Michala Valenta, DrSc.

Prof. Pickel predniesol vysoko erudovanú prednášku na tému „Vývoj cervikálneho karcinómu v kolposkopickom obraze“. V prednáške, ktorá bola dokumentovaná 52 brilantnými diapozitívmi jednotlivých kolposkopických obrazov - od normálneho nálezu cez celú škálu patologických obrazov, až po karcinóm v začiatkových štádiách a pokročilý infiltratívny proces. Autor jasne dokumentoval cenný prínos kolposkopie pri včasnej detekcii predrakovinových stavov, ako aj prínos kolposkopie pri odhaľovaní začiatkových štádií tohto nebezpečného ochorenia. Kolposkopické nálezy koreloval s histologickými nálezmi, čo bolo veľmi názorné a poučné.

Prednášku „Základná kolposkopia - nevyhnutná súčasť gynekologického vyšetrenia“ predniesli Slezák, Hubková, Demčko a Záhumenský. Poukázali na nevyhnutnosť dobrého kolposkopického vyšetrenia pri každom dôkladnom gynekologickom vyšetrení. Autori sa zamýšľali aj nad kvalitou vy-

šetrenia a poukázali na potrebu sústavného školenia lekárov gynekológov v kolposkopii, nielen na oddelení primárom, ale navrhujú na vytipovaných akreditovaných pracoviskách vytvoriť školiace miesta, kde by bolo možné získať vyššiu erudíciu. Veľmi názorná a poučná bola prednáška Voldánovej a Vanča „Kolposkopické nálezy po operáciách pre CIS krčku maternice“. Účasť HPV infekcie v kancerogenéze čapíka maternice je dokázaná. Koreláciou kolposkopických nálezov a HPV DNA detekcie sa zaoberali pracovníci NOÚ Potančok, Nižnanský a Štefanovič. Erudovaný kolposkopista vie až s 80 % pravdepodobnosťou vyjadriť suspíciu na HPV infekciu krčku maternice. Detekcia HPV DNA infekcie metódou PSA môže potom bližšie detegovať kmene „low risk“ a „high risk“, čo má význam v ďalšom managemente liečby cervikálnej lézie. „Kolposkopická klasifikácia nálezov na portiu pri HPV infekcii“ bol názov prednášky autorov Ferančíková a Redecha, ktorí poukázali aj na nedostatky nového kolposkopického názvoslovía a prikláňajú sa k staršiemu, ktoré lepšie a jasnejšie vystihuje daný nález na čapíku.

Poznatky zo Svetového kongresu cervikálnej patológie a kolposkopie v Sydney predniesli jeho účastníci Štefanovič a Masák. Videozáznam L. Masáka priblížil atmosféru Svetového kongresu v Sydney.

Ján Štefanovič
NOÚ Bratislava

PREDSTAVUJEME NOVÉ KNIHY

Karol Kapeller, Viera Pospíšilová: Embryologický atlas (Atlas of embryology).
Vydavateľstvo Osveta, 1996, 119 s.

Koncom roka 1996 sa dostala do rúk odbornej verejnosti ďalšia cenná publikácia Embryologický atlas. Je to ďalšie dielo z tvorivej vedeckej liahne Ústavu histológie a embryológie Lekárskej fakulty UK v Bratislave. Osvedčení a skúsení vysokoškolskí pedagógovia a poprední vedeckí pracovníci aj týmto počínom plnia odkaz dlhoročného prednostu a profesora tohto ústavu, vynikajúceho slovenského vedca akademika Ivana Staneka. Tento uznávaný pedagóg, vedec a lekár, šíritel čistoty našej slovenčiny a estét, napísal všeobecne známu a veľmi obľúbenú učebnicu Embryológia človeka. Túto učebnicu, ktorá bola vydaná v štyroch prepracovaných vydaniach, užívalo niekoľko generácií našich medikov a vedeckých pracovníkov. Pokračovatelia diela akademika I. Staneka vydali novú učebnicu Embryológia človeka (Kapeller, Pospíšilová, 1991), v ktorej uplatnili najnovšie vedecké poznatky z embryológie a príbuzných biomedicínskych disciplín. Základným prínosom sú časti, ktoré sa zaoberajú charakteristikou jednotlivých vývinových chýb a odchýlok, ktoré sú spôsobené poruchou embryonálneho vývinu v rámci jednotlivých orgánových systémov.

Embryologický atlas vychádza u nás po prvýkrát a je vhodným doplnkom domácich i zahraničných učebníc embryológie človeka. Autori pri príprave tohto diela plne zohľadnili skutočnosť, že z didaktického hľadiska je nevyhnutná vysoká názornosť učebných textov. Aj preto sa vydali veľmi náročnou cestou - detailným zobrazovaním v texte opisovaných štruktúr. Atlas poskytuje chronologické a plynulé zobrazenie jednotlivých etáp vývinových dejov. Využitie farebných a čiernobielych ilustrácií spolu s mikrofotografiami prispieva k ľahšiemu pochopeniu náročných odborných textov. Dnes sa pri niektorých liečebných a diagnostických úkonoch stávajú ľudské zárodky už počas intrauterinného vývoja najmladšími pacientmi. Nakoľko môžeme očakávať ďalší rozvoj klinickej a molekulovej genetiky v blízkej budúcnosti a ich prienik do praktickej medicíny, vynárajú sa do popredia nezodpovedané a často odsúvané otázky z oblasti lekárskej etiky a morálky.

Názorné a detailné znázornenie biologických procesov morfogénzy embryí a fétov umožňuje prehĺbiť si doterajšie poznatky, ktoré možno použiť v klinickej i vedeckej oblasti. Iste po tejto publikácii siahnu klinickí genetici, ako aj lekári z chirurgických odborov, ktorí musia riešiť urgentné, život pacienta ohrozujúce stavy. Bez sústavného dopĺňania vedomostí o nové a najnovšie poznatky nie je ďalší odborný rast mysliteľný. Osobitne treba odporučiť kapitolu „Časový prehľad histogénzy“, ktorá má bezprostredný význam pre medicínsku prax a pracovníkov zaoberajúcich sa humánnou a experimentálnou teratológiou. V tejto časti je podrobne vysvetlená časová nadväznosť embryonálneho vývinu orgánov v jednotlivých týždňoch a mesiacoch.

Atlas je ako vhodná učebná pomôcka určená študentom lekárskeho fakúlt a príbuzných študijných odborov. Je vhodným doplnkom doteraz vydaných učebných textov z embryológie človeka. Názorné ilustrácie a celá obrazová dokumentácia sú vhodne doplnené krátkymi textami. Atlas koncízne dopĺňa už zatriedené poznatky morfológických disciplín a rozširuje tak okruh poznania čitateľa osobitne v oblasti dejov súvisiacich s vývinom človeka od jeho počatia.

Výber kapitol atlasu je logický, bola dodržaná následnosť kapitol tak, aby korešpondovali s textovou časťou nedávno vydané učebnice Embryológia človeka.

Želaním autorov atlasu je prispieť svojím dielom k prehĺbeniu vedomostí a poznatkov o bunke, tkanivách, orgánoch a orgánových systémoch ľudského zárodka a plodu. Som presvedčený o tom, že táto reprezentatívna publikácia vydaná na vysokej profesionálnej úrovni nájde miesto v knižnici každého lekára, čo úprimne odporúčam.

Autori získali za túto publikáciu Cenu Literárneho fondu SR za rok 1996 a kniha bola ocenená aj ako Najkrajšia kniha roku 1996.

Igor Tomo